

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду у спорах
щодо соціального захисту і пенсійного
забезпечення військовослужбовців
та членів їх сімей

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період з 2019 року по червень 2024 року

ЗМІСТ

I.	СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ	7
1.	Питання правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей	7
1.1.	Про вирішення питання щодо присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі	7
1.2.	Про неможливість надання особі подвійного статусу учасника бойових дій	7
1.3.	Про обчислення вислуги років для надання статусу ветерана військової служби	8
1.4.	Про видачу посвідчення на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, члену сім'ї загиблого ветерана війни – резервіста	9
1.5.	Про правові підстави для надання особі статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця	10
1.6.	Про визнання особи членом сім'ї загиблого військовослужбовця для реалізації права на призначення та отримання одноразової грошової допомоги	10
1.7.	Про встановлення статусу члена сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби, особі, яка, хоч і проживала спільно із загиблим, але не перебувала в зареєстрованому шлюбі	11
2.	Спори, пов'язані з виплатою одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей	12
2.1.	Про правові наслідки визнання неконституційним встановленого законодавцем обмеження права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі дворічним строком після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності	12
2.2.	Про визначення державного органу, уповноваженого розглядати питання призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, які були відряджені до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України	13
2.3.	Про взаємозв'язок права на отримання одноразової грошової допомоги безпосередньо з датою встановлення інвалідності	14
2.4.	Про встановлення законом преклюзивного трирічного строку на звернення до уповноваженого органу для осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги	15

- 2.5. Про рішення органу медико-соціальної експертної комісії як визначальний документ для встановлення права військовослужбовця на виплату одноразової грошової допомоги 16
- 2.6. Про незмінність дати первинного встановлення групи інвалідності у разі перегляду причинного зв'язку захворювання 17
- 2.7. Про право особи на отримання одноразової грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного законодавством тримісячного терміну 18
- 2.8. Про визначення дати виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця для визначення розміру одноразової грошової допомоги, що підлягає виплаті членам його сім'ї 19
- 2.9. Про відсутність правових підстав для виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, якщо смерть є наслідком вчинення ним дій у стані алкогольного сп'яніння 20
- 2.10. Про право на отримання одноразової грошової допомоги членами сім'ї померлого військовослужбовця незалежно від наявності в нього на момент смерті статусу військовослужбовця 21
- 2.11. Про необхідність встановлення причинно-наслідкового зв'язку між смертю військовослужбовця та вчиненням ним кримінального або адміністративного правопорушення для вирішення питання про призначення одноразової грошової допомоги 22
- 2.12. Про право дитини загиблого військовослужбовця, яка народилася після його смерті, на отримання одноразової грошової допомоги 22
- 2.13. Про визначення розміру одноразової грошової допомоги, що підлягає виплаті військовослужбовцю у зв'язку із встановленням вищої групи інвалідності 23
- 2.14. Про неможливість індексації одноразової грошової допомоги, виплаченої на підставі статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», і строк для її виплати 24
- 2.15. Про визначення розміру разової грошової допомоги до 5 травня у 2022 році 25
- 3. **Спори, пов'язані із захистом права військовослужбовців та членів їх сімей на житло** 26

3.1.	Про визнання незаконними пунктів 7, 8, 11 Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 728 «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян»	26
3.2.	Про грошову компенсацію за належне для отримання жиле приміщення військовослужбовцю, звільненому в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту	27
3.3.	Про відсутність підстав для виключення квартири, наданої військовослужбовцю з числа службових, у разі ініціювання цього питання колишнім членом сім'ї військовослужбовця	28
3.4.	Про збереження попереднього часу перебування на квартирному обліку в разі переміщення особи по військовій службі, пов'язаного з переїздом до іншого гарнізону (в іншу місцевість)	29
II.	ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	30
1.	Спори, пов'язані із призначенням пенсій за вислугу років військовослужбовцям та переведенням на такий вид пенсії	30
1.1.	Про реалізацію права особи на вибір пенсії у межах Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»	30
1.2.	Про призначення пенсій військовослужбовцям, які звільнені з військової служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України після 1 січня 2004 року	31
1.3.	Про особливості обчислення пенсії особам офіцерського складу, які були відряджені для роботи в органах державної влади	32
1.4.	Про відсутність підстав для збереження індивідуального коефіцієнта заробітної плати при переведенні на пенсію, що призначається відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»	33
1.5.	Про зарахування до вислуги років на пільгових умовах (один місяць служби за три місяці) часу проходження військової служби для визначення розміру пенсії, а не для її призначення	34
1.6.	Про врахування індексації у складі грошового забезпечення військовослужбовців для розрахунку пенсії за вислугу років	35
1.7.	Про неможливість обчислення розміру пенсії особам, які проходили військову службу у військових частинах, що були розміщені за кордоном, із заробітку з урахуванням частини заробітної плати, отриманої в іноземній валюті	36

- 1.8. Про збереження за громадянами України, які є військовими пенсіонерами і мають підписані контракти на проходження військової служби під час особливого періоду, гарантій щодо виплати пенсій 37
- 2. Спори, пов'язані з перерахунком пенсії військовослужбовцям 38**
- 2.1. Про розмір надбавки за особливості проходження служби та премії, що зазначаються в довідках про грошове забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовців, які видаються на виконання рішення суду 38
- 2.2. Про застосування прожиткового мінімуму як розрахункової величини для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» 39
- 2.3. Про відсутність підстав для включення винагороди за участь в антитерористичній операції до складу грошового забезпечення, з якого обчислюється пенсія для її перерахунку 40
- 2.4. Про відсутність підстав для застосування встановленого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2012 року № 355 підвищення до пенсії військовослужбовцям у зв'язку з прийняттям Кабінетом Міністрів України постанови від 30 серпня 2017 року № 704, якою встановлено нові складові грошового забезпечення 41
- 2.5. Про протиправність обмеження максимальним розміром пенсії військовослужбовця при здійсненні її перерахунку 42
- 2.6. Про порядок виплати з 1 січня 2020 року пенсій військовослужбовцям після скасування в судовому порядку пунктів 1, 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103, якими було змінено умови і норми пенсійного забезпечення військовослужбовців 43
- 2.7. Про надання пенсійному органу довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії, призначеної військовослужбовцю 44
- 2.8. Про визначення тарифного розряду військовослужбовця при видачі довідки про складові грошового забезпечення військовослужбовця для перерахунку пенсії 45
- 2.9. Про непоширення поетапності виплати підвищених пенсій, що передбачена постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103, на виплату підвищень або надбавок до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни 46

- 2.10. Про протиправність обмеження максимального розміру пенсії військовослужбовця при проведенні індексації цієї пенсії відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» 47
- 2.11. Про правомірність встановлення Кабінетом Міністрів України верхньої межі розміру індексації пенсії у граничному розмірі 1500,00 грн в умовах дії воєнного стану 48
- 2.12. Про строк звернення до суду з позовом про оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії на підставі статті 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» 49

I. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей

1. Питання правового статусу військовослужбовців та членів їх сімей

1.1. Про вирішення питання щодо присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі

Позивач звернулась до суду з позовом до Управління у справах учасників антитерористичної операції Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства внутрішніх справ України, Комісії Міністерства внутрішніх справ з розгляду питань, пов'язаних з установленням статусу учасника бойових дій в якому просила визнати протиправною бездіяльність відповідачів при розгляді її заяви про надання їй загиблому, внаслідок вогнепального поранення, отриманого у період проходження служби при виконанні службових обов'язків в зоні проведення антитерористичної операції, сину позивача статусу учасника бойових дій. Листом Управління у справах учасників антитерористичної операції Міністерства внутрішніх справ України повідомило позивача про відсутність у відомчої комісії підстав для надання статусу учасника бойових дій загиблому. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

Законодавством не передбачено права іншої особи вимагати присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі. Право на реалізацію передбачених Законом України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» можливостей, у зв'язку з наданням особі певного статусу, нерозривно пов'язане з такою особою. Тому, згідно із законодавством, не передбачено права іншої особи вимагати присвоєння статусу учасника бойових дій загиблій особі.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 24 березня 2021 року у справі № 818/62/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95750075>

1.2. Про неможливість надання особі подвійного статусу учасника бойових дій

Позивач звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати протиправним та скасувати рішення Комісії з питань розгляду матеріалів про визнання учасником бойових дій у Службі зовнішньої розвідки України, у частині відмови у наданні йому статусу учасника бойових дій на підставі його безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпечення її проведення. Позов обґрунтовано тим, що комісія протиправно прийняла рішення, яким відмовила йому в повторному наданні статусу учасника бойових дій, оскільки він безпосередньо брав участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в районах Донецької

та Луганської областей, де виконував низку завдань, передбачених Законом України від 01 грудня 2005 року № 3160-IV «Про Службу зовнішньої розвідки України», з огляду на те, що законодавством України не передбачено такої підстави для відмови у наданні статусу учасника бойових дій як наявність у такої особи такого статусу, отриманого раніше, за участь в бойових діях в Демократичній Республіці Афганістан. Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

Статус учасника бойових дій є єдиним. Відмінними є обставини, за яких виникли підстави для офіційного засвідчення державою факту визнання особи учасником бойових дій шляхом надання їй відповідного статусу для надання пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі трудової діяльності відповідно до професійної підготовки і з урахуванням стану здоров'я. Законодавством не передбачено подвійного офіційного засвідчення державою факту визнання особи учасником бойових дій шляхом надання їй відповідного статусу повторно, так і те, що особа не може мати двох посвідчень учасника бойових дій одночасно.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 04 квітня 2023 року у справі № 640/6758/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110039281>

1.3. Про обчислення вислуги років для надання статусу ветерана військової служби

Позивач звернувся до суду з позовом до управління Служби безпеки України у якому просив визнати протиправною відмову відповідача у видачі посвідчення ветерана військової служби та зобов'язати видати вказане посвідчення. Позивач в період 1993-1994 роках проходив військову підготовку при сільськогосподарському інституті, за результатами якої у 1994 році отримав військове звання лейтенант запасу. Відповідно до копії диплому позивач закінчив сільськогосподарський інститут. У певний період часу позивач проходив військову службу в органах Служби безпеки України на посадах офіцерського складу. Після звільнення з військової служби позивач подав заяву до відповідача про видачу посвідчення ветерана військової служби і нагрудного знака відповідно до статей 5,10 Закону України від 24 березня 1998 року № 203/98-ВР «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист», оскільки прослужив на військовій службі більше 25 років. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

Час навчання у цивільному вищому навчальному закладі, у тому числі проходження військової підготовки з наступним присвоєнням звання лейтенанта запасу не відноситься до військової служби і не може бути врахований до вислуги років передбаченої Законом України від

24 березня 1998 року № 203/98-ВР «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» для надання статусу ветерана військової служби.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 лютого 2021 року у справі № 809/1567/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95139198>

1.4. Про видачу посвідчення на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, члену сім'ї загиблого ветерана війни – резервіста

Позивачка звернувся до суду з позовом до обласного військового комісаріату, в якому просила визнати протиправними дії щодо відмови у видачі їй, як члену сім'ї загиблого старшого солдата військового резерву Національної Гвардії України посвідчення на підставі Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Відповідно до постанови військово-лікарської комісії, вбачається, що травма особи, що призвела до смерті, пов'язана з виконанням обов'язків військової служби. Згідно з витягом з протоколу з розгляду матеріалів про визнання права на отримання посвідчення «Член сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби» комісія ухвалила відмовити родичам загиблого старшого солдата резерву у видачі посвідчення, оскільки проходження служби у військовому резерві не є видом військової служби відповідно до Закону України від 25 березня 1992 року №2232-XII «Про військовий обов'язок та військову службу» та згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28 травня 1993 року № 379 «Про посвідчення на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби» підставою для видачі посвідчення є документ, який підтверджує факт загибелі (смерті) чи пропажі безвісти військовослужбовця, а не резервіста. Судами попередніх інстанцій позов задоволено.

Статтею 3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначено перелік осіб, які мають право на отримання посвідчень на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби, зокрема, до нього відносяться члени сімей військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори.

Натомість постанова Кабінету Міністрів України від 28 травня 1993 року № 379 «Про посвідчення на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час

проходження військової служби» встановлює лише форму та порядок видачі посвідчень на право користування пільгами членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти під час проходження військової служби.

Тому відмова у видачі відповідного посвідчення членам сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби у резерві, на тій підставі, що такий вид служби не передбачений вказаною постановою, є протиправною.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 09 червня 2021 року у справі № 813/4346/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97533334>

1.5. Про правові підстави для надання особі статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця

Позивачка звернулась до суду з позовом до управління праці та соціального захисту населення в якому просила визнати протиправними та такими, що суперечать чинному законодавству України, дії відповідача щодо скасування безтермінового статусу «Члена сім'ї загиблого» особи та анулювання посвідчення. Обґрунтовуючи вимоги позовної заяви, позивачка посилалася на те, що статус члена сім'ї загиблого отримано нею правомірно і встановлено їй пожиттєво, а тому відповідач, на її думку, не мав ані підстав, ані повноважень для прийняття спірного рішення і анулювання такого статусу. Судом першої інстанції позовні вимоги задоволено. Апеляційним судом рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Для отримання статусу «члена сім'ї загиблого» військовослужбовця який помер внаслідок захворювання, одержаного в період проходження військової служби, необхідною умовою є встановлена пов'язаність захворювання померлого військовослужбовця з перебуванням на фронті або одержанням захворювання в період проходження військової служби чи на території інших держав під час воєнних дій та конфліктів.

Під час судового розгляду справи встановлено, що з документів, на підставі яких позивачці було встановлено статус «члена сім'ї загиблого», не вбачається, що таке захворювання одержано померлим чоловіком позивачки в період проходження військової служби під час воєнних дій та конфліктів.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 10 вересня 2021 року у справі № 569/10352/16-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99521529>

1.6. Про визнання особи членом сім'ї загиблого військовослужбовця для реалізації права на призначення та отримання одноразової грошової допомоги

Позивачка звернулася до суду з позовом до Міністерства оборони України, в якому просила визнати протиправними дії комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), каліцтва або інвалідності військовослужбовців та інвалідності осіб, звільнених з військової служби щодо відмови їй у призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю її матері під час виконання обов'язків військової служби. Відповідач обгрунтував відмову у призначенні допомоги тим, що згідно статті 16-1 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та їх сімей» право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста. Позивачка є повнолітньою, тому не є дитиною або утриманцем загиблої, а отже не має права на отримання відповідної допомоги. Рішенням суду першої інстанції, зміненим апеляційним судом, позовні вимоги задоволено частково.

Для того, щоб мати право на отримання грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця, особа, яка вважає себе членом сім'ї такого військовослужбовця, повинна довести: а) факт проживання із загиблим; б) наявність у такої особи і загиблого спільного побуту та взаємних прав і обов'язків. Судами встановлено, що загибла проживала разом з донькою, вела спільне господарство, що підтверджується довідкою виданою житлово-експлуатаційною конторою, з чого можна зробити висновок, що позивачка була членом сім'ї загиблої. Відтак, рішення про відмову у призначенні і виплаті одноразової грошової допомоги позивачці є протиправним та підлягає скасуванню.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 12 листопада 2020 року у справі № 822/630/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92811035>

1.7. Про встановлення статусу члена сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби, особі, яка, хоч і проживала спільно із загиблим, але не перебувала в зареєстрованому шлюбі

Позивачка звернулася до суду з позовом до обласного військового комісаріату в якому, просила скасувати рішення комісії обласного військового комісаріату з розгляду матеріалів про визнання права на отримання посвідчення «члена сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби» про відмову у видачі їй посвідчення «члена сім'ї військовослужбовця, який загинув (помер) чи пропав безвісти під час проходження військової служби» та зобов'язати відповідача видати їй таке посвідчення. Своє

звернення до обласного військового комісаріату із заявою про видачу посвідчення члена сім'ї військовослужбовця, який помер (загинув) під час проходження військової служби, позивачка обґрунтовувала встановленням факту проживання однією сім'єю без шлюбу рішенням суду у справі № 346/5542/15-ц та частиною 2 статті 3 Сімейного кодексу України. Відмова відповідача мотивована тим, що позивач не набуває права на отримання посвідчення члена сім'ї військовослужбовця, який помер (загинув) під час проходження військової служби, оскільки проживання однією сім'єю без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

Відмова у встановленні статусу «Член сім'ї загиблого (померлого)» та видачі «Посвідчення члена сім'ї загиблого» є правомірною, оскільки позивач, хоч і проживала спільно із загиблим військовослужбовцем, однак у зареєстрованому шлюбі з ним на час його загибелі не перебувала, статусу члена його сім'ї не мала.

Подібна позиція була висловлена у постанові Верховного Суду від 19 березня 2021 року у справі № 1840/2940/18. При цьому необхідно враховувати, що встановлення рішенням суду факту спільного проживання позивача та загиблого військовослужбовця може впливати на виникнення та припинення окремих цивільних прав та обов'язків, однак не створює підстав для набуття позивачем статусу члена його сім'ї для одержання гарантій, передбачених Законом України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 06 липня 2022 року у справі № 809/1346/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105110040>

2. Спори, пов'язані з виплатою одноразової грошової допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей

2.1. Про правові наслідки визнання неконституційним встановленого законодавцем обмеження права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі дворічним строком після первинного встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності без встановлення інвалідності

Позивач, який проходив військову службу в Збройних Силах України та брав безпосередню участь в антитерористичній операції, звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України, у якому просив визнати протиправним і скасувати рішення про відмову у призначенні одноразової грошової допомоги як особі з інвалідністю II групи з 25 листопада 2020 року, внаслідок травми, пов'язаної із захистом Батьківщини. Під час первинного огляду позивачу

з 20 листопада 2018 року присвоєно III групу інвалідності, причиною якої визначено травму, пов'язану із захистом Батьківщини. З 25 листопада 2020 року позивачу встановлено II групу інвалідності, причиною якої є травма, пов'язана із захистом Батьківщини. Відповідач відмовив позивачу у призначенні одноразової грошової допомоги з посиланням на пункт 4 статті 16-3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та їх сімей» та пункт 8 Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 (далі – Порядок № 975) у зв'язку із тим, що заявникові змінили групу інвалідності уже після сплину дворічного терміну з моменту первинного встановлення групи інвалідності. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позовних вимог.

До правовідносин, що виникли до 6 квітня 2022 року, застосовується редакція пункту 4 статті 16-3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та їх сімей», що діяла до дати ухвалення Рішення Конституційного Суду України від 6 квітня 2022 року № 1-р(II)/2022 у справі про посилений соціальний захист військовослужбовців. До правовідносин, що виникли після 6 квітня 2022 року, стаття 16-3 цього Закону застосовується без урахування пункту 4, оскільки зазначеним Рішенням Конституційного Суду України його визнано неконституційним.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 21 березня 2023 року у справі № 240/7411/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109856868>

2.2. Про визначення державного органу, уповноваженого розглядати питання призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, які були відряджені до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України

Позивач, який під час проходження військової служби в Збройних Силах України був відряджений до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України звернувся до суду з позовом до Украерорух та Міністерства оборони України, у якому просив визнати протиправною бездіяльність Державного підприємства щодо невиплати одноразової грошової допомоги у зв'язку із встановленням II групи інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби. Відповідач повідомив позивача про відсутність підстав для призначення і виплати одноразової грошової допомоги, обґрунтувавши це тим, що державне підприємство не є органом державної влади, який відповідно

до пункту 6 статті 16-3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та їх сімей» призначає та виплачує таку допомогу військовослужбовцям та запропонував для вирішення питання звернутись до Міністерства оборони України. Судом першої інстанції позовні вимоги задоволено. Апеляційним судом рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Виплата одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, які були відряджені до Державного підприємства обслуговування повітряного руху України, у разі встановлення інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, має здійснюватися за рахунок коштів цього Державного підприємства, а не Міністерства оборони України.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 21 січня 2021 року у справі № 520/11723/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94296642>

2.3. Про взаємозв'язок права на отримання одноразової грошової допомоги безпосередньо з датою встановлення інвалідності

Позивач звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум про відмову в призначенні одноразової грошової допомоги. Третю групу інвалідності особі встановлено у 2011 році. Другу групу інвалідності позивачу встановлено 28 листопада 2016 року та підтверджено 01 листопада 2017 року. Рішенням відповідача позивачу відмовлено у призначенні одноразової грошової допомоги, оскільки згідно з пунктом 6 частини другої статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» в редакції, що діяла на час встановлення інвалідності у 2011 році та підпункту 4 пункту 2 Порядку та умов призначення і виплати одноразової грошової допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 травня 2008 року № 499 - виплата одноразової грошової допомоги провадиться у разі встановлення військовослужбовцю строкової військової служби інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного йому при виконанні обов'язків військової служби або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби. Позивачу інвалідність встановлена понад 3-місячний термін. Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції і прийняв нове, яким адміністративний позов задовольнив частково.

Право на отримання одноразової грошової допомоги безпосередньо пов'язане з датою встановлення інвалідності та, відповідно, визначається положенням законодавства, яке було чинним саме на той момент, та встановлювало, зокрема, порядок отримання та розмір такої допомоги. Наступна зміна законодавства не впливає на порядок отримання, розмір допомоги тощо, і це відповідає принципу правової визначеності як складової принципу верховенства права, та, відповідно, не призводить до ситуації, за якої особа, якій встановлена інвалідність, у подальшому внаслідок внесення змін до законодавства не втратить таке право взагалі або їй буде зменшено розмір відповідної допомоги.

Оскільки на день виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги, 28 листопада 2016 року діяв Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 975 від 25 грудня 2013 року, відповідач зобов'язаний був вирішити питання про призначення та виплату одноразової грошової допомоги відповідно до положень цього Порядку.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 18 березня 2021 року у справі № 520/1816/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95653461>

2.4. Про встановлення законом преклюзивного трирічного строку на звернення до уповноваженого органу для осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги

Позивач звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України, в якому просив визнати протиправною відмову в призначенні одноразової грошової допомоги, передбаченої статтею 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». З 12 квітня 2014 року позивачу встановлено третю групу інвалідності у зв'язку з отриманням поранення, пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби. З метою отримання одноразової грошової допомоги в разі настання інвалідності позивач звернувся до військового комісаріату з відповідною заявою від 21 лютого 2018 року та надав документи для оформлення й призначення одноразової грошової допомоги. Рішенням комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум позивачу відмовлено в призначенні одноразової допомоги, оскільки він звернувся із заявою про призначення одноразової грошової допомоги 21 лютого 2018 року, а інвалідність йому встановлена 12 травня 2014 року, тобто з дня виникнення права на отримання одноразової

грошової допомоги до дня звернення позивача за призначенням одноразової грошової допомоги пройшло більше трьох років. Судами попередніх інстанцій позов задоволено частково.

Законодавцем встановлено преклюзивний трирічний строк на звернення до уповноваженого органу для осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, тобто строк, з яким пов'язане існування (виникнення або припинення) права і закінчення якого тягне за собою втрату такого права. Тобто, право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої Законом України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» може бути реалізовано протягом трьох років з дня виникнення такого права.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 квітня 2021 року у справі № 818/2194/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96420666>

2.5. Про рішення органу медико-соціальної експертної комісії як визначальний документ для встановлення права військовослужбовця на виплату одноразової грошової допомоги

Позивач звернувся до суду з позовом до Військово-медичного клінічного центру Державної прикордонної служби України, Державної прикордонної служби України, в якому просив визнати протиправною відмову у призначенні та виплаті йому одноразової грошової допомоги, передбаченої Законом України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». 9 червня 2015 року позивачу встановлено 10% втрати працездатності без встановлення інвалідності внаслідок поранення, пов'язаного із захистом Батьківщини, у зв'язку з чим згідно рішення виплачено одноразову грошову допомогу в сумі 8526 грн. В подальшому, 15 квітня 2019 року позивачу встановлено III групу інвалідності, внаслідок поранення, пов'язаного із захистом Батьківщини. Відповідач вважав, що позивач не має права на призначення та виплату одноразової грошової допомоги, оскільки між встановленням первинної часткової втрати працездатності та встановленням позивачу III групи інвалідності минуло понад 2 роки. Судами попередніх інстанцій позовні вимоги задоволені частково.

Виплата одноразової грошової допомоги з підстав встановлення інвалідності та/або встановлення часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності не є самостійними та окремими підставами для виплати одноразової грошової допомоги, оскільки визначальним для встановлення права на виплату одноразової грошової допомоги є не ступінь тяжкості ушкодження здоров'я, а рішення органу медико-

соціальної експертної комісії про наявність такого ушкодження (яке викликало втрату працездатності або встановлення групи інвалідності).

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 24 червня 2021 року у справі № 120/1985/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97881113>

2.6. Про незмінність дати первинного встановлення групи інвалідності у разі перегляду причинного зв'язку захворювання

Позивач звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України, в якому просив визнати протиправним та скасувати рішення про відмову у призначенні одноразової грошової допомоги з огляду на встановлення II групи інвалідності, внаслідок поранення (контузії), пов'язаних із захистом Батьківщини. Позивач безпосередньо брав участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в районах проведення антитерористичної операції. 07 вересня 2016 року позивачу встановлено III групу інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби. Згодом, з 07 листопада 2016 року встановлено III групу інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного із захистом Батьківщини (зміна причинного зв'язку захворювання відбулась за результатами перегляду постанови військово-лікарської комісії про причинний зв'язок захворювання). З 25 вересня 2018 року позивачу встановлено II групу інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного із захистом Батьківщини. Відповідач відмовив позивачу у призначенні одноразової грошової допомоги зазначивши, що відповідно до норми абзацу 2 пункту 4 статті 16-3 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» оскільки зміна групи інвалідності у позивача відбулася понад дворічний термін після первинного встановлення інвалідності. Судом першої інстанції у задоволенні позову відмовлено. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове судове рішення, яким позовні вимоги задовольнив.

Зміна (перегляд) постанови військово-лікарської комісії про причинний зв'язок захворювання, не скасовує встановлення самої групи інвалідності. Оскільки з дня первинного встановлення інвалідності (07 вересня 2016 року) до дня встановлення II групи інвалідності (25 вересня 2018 року) минуло понад два роки, позивач не має права на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 28 жовтня 2021 року у справі № 240/8413/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100679761>

2.7. Про право особи на отримання одноразової грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного законодавством тримісячного терміну

Позивач звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України у якому просив визнати протиправним та скасувати рішення про відмову у виплаті одноразової грошової допомоги. Позивач є військовозобов'язаним, який в ході практичних занять 28 жовтня 2016 року, отримав травму, і знаходився на лікуванні у госпіталі. Після тривалого лікування, 18 липня 2017 року за результатами огляду медико-соціальної експертної комісії позивачу встановлено 3 групу інвалідності, причина інвалідності - загальне захворювання. Рішенням суду від 19 вересня 2018 року у справі № 802/1104/18-а встановлено, що об'єднаним міським військовим комісаріатом та обласним військовим комісаріатом не дотримано положень чинного законодавства під час оформлення нещасного випадку, що стався 28 жовтня 2016 року із позивачем. З огляду на визнану протиправною бездіяльність військових комісаріатів, позивачу невчасно проведено військово-лікарську комісію та медико-соціальну експертну комісію, було визначено причину втрати працездатності і встановлена 3 група інвалідності - загальне захворювання, оскільки медико-соціальна експертна комісія станом на дату видачу довідки 2017 року не мала в розпорядженні документів, що підтверджували причини та умови отримання травми. 30 липня 2019 року військово-лікарською комісією позивачу проведено огляд, відповідно до якого травма, отримана ним, пов'язана з виконанням обов'язків військової служби. Після повторного огляду позивач звернувся до відповідача із заявою про виплату одноразової грошової допомоги з доданими документами. Листом об'єднаного військового комісаріату позивачу відмовлено у виплаті одноразової грошової допомоги. Мотивами відмови слугувало те, що інвалідність позивача не пов'язана з виконанням обов'язків військової служби (встановлено внаслідок загального захворювання), до того ж інвалідність встановлено понад 3-місячний термін. Судом першої інстанції позовні вимоги задоволено. Апеляційним судом рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Встановлена судовим рішенням бездіяльність військового комісаріату, наслідком якої стала неможливість отримання особою відповідних документів військово-лікарської комісії та медико-соціальної експертної комісії в тримісячний термін після отримання травми під час проходження військових зборів, порушує право особи на звернення до компетентного органу з питанням про виплату грошової допомоги. Враховуючи вказану обставину, особа має право на отримання грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного пунктом 6 частини другої статті 16 Закону України від

20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» тримісячного терміну.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 21 грудня 2022 року у справі № 120/3395/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107984250>

2.8. Про визначення дати виникнення права на отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця для визначення розміру одноразової грошової допомоги, що підлягає виплаті членам його сім'ї

Позивачка (дружина загиблого військовослужбовця) звернулася до суду з позовом до Міністерства оборони України, в якому просила визнати протиправним пункт 1 протоколу засідання комісії Міністерства оборони України в частині визначення суми при нарахуванні одноразової грошової допомоги матері, дружині та дочці загиблого військовослужбовця. Рішенням районного суду від 13 жовтня 2017 року особу, який зник безвісти під час бойових дій в зоні антитерористичної операції, оголошено померлим з 05 вересня 2014 року. На підставі вказаного рішення, членам сім'ї загиблого видано свідоцтво про смерть особи, з датою смерті 05 вересня 2014 року. Дружина та мати позивача зверталися до обласного військового комісаріату із заявою про призначення одноразової грошової допомоги у зв'язку з загибеллю. З витягу з протоколу засідання комісії Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум від 15 грудня 2017 року вбачається, що матері, дружині та дочці загиблого внаслідок смерті, пов'язаної із захистом Батьківщини, майора (позивача) на підставі свідоцтва про смерть, призначено одноразову грошову допомогу в розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на дату смерті, в сумі 609000,00 грн. у рівних долях кожному. Не погоджуючись із розміром одноразової грошової допомоги, позивач звернулася до суду з цим позовом. Суди попередніх інстанцій позовні вимоги задоволено.

Дата смерті військовослужбовця є визначальною обставиною для визначення дати виникнення у відповідних осіб права на отримання одноразової грошової допомоги.

Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975, не

визначають виключний порядок, яким чином має бути встановлено факт загибелі (смерті) військовослужбовця. Проте, підстави видачі свідоцтва про смерть не впливають на факт отримання грошової допомоги у зв'язку із загибеллю (смертю) військовослужбовця. В цьому випадку важливим є лише відомості у свідоцтві, а саме: дата смерті.

Саме з 05 вересня 2014 року у позивача виникло право на отримання відповідної грошової допомоги і саме за законодавством, що діяло на той час, слід було розраховувати розмір зазначеної допомоги.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 07 грудня 2021 року у справі № 465/1980/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101731801>

2.9. Про відсутність правових підстав для виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, якщо смерть є наслідком вчинення ним дій у стані алкогольного сп'яніння

Позивачка, в інтересах неповнолітніх дітей, звернулась до суду з позовом до Міністерства оборони України, у якому просила визнати протиправним рішення засідання комісії Міністерства оборони України з розгляду питань пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум про відмову в призначенні їй одноразової грошової допомоги у зв'язку із смертю її чоловіка військовослужбовця. Відповідач відмовив позивачам у призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги, оскільки причиною смерті військовослужбовця став набряк головного мозку, психічні і поведінкові розлади внаслідок вживання алкоголю. В обґрунтування позову вказано, що померлий не вчиняв жодних дій у стані алкогольного сп'яніння, що могли б призвести до смерті. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

Верховний Суд не взяв до уваги доводи позивачки щодо відсутності вчинених померлим у стані алкогольного сп'яніння дій, що призвели до його смерті, оскільки саме поведінка померлого (перебування під час проходження служби у стані алкогольного сп'яніння), а також встановлений діагноз (психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання алкоголю) свідчать про спрямоване вчинення померлим сукупності дій, що призвели до його передчасної смерті.

На підставі системного аналізу положень Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та Порядку яким визначено механізм призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України постановою від 25 грудня 2013 року № 975, суд дійшов висновку, що законодавством передбачено обмеження у виплаті гарантованої державною одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця, зокрема, внаслідок наявності доведеного факту вчинення ним дій у стані алкогольного сп'яніння. Така допомога не призначається і не виплачується лише у випадку, якщо смерть військовослужбовця або втрата ним працездатності є наслідком вчинення активних дій самим військовослужбовцем, який знаходиться у стані алкогольного сп'яніння.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 18 березня 2024 року у справі № 120/13997/21-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117729907>

2.10. Про право на отримання одноразової грошової допомоги членами сім'ї померлого військовослужбовця незалежно від наявності в нього на момент смерті статусу військовослужбовця

Позивачі звернулися до суду з позовом у якому просили зобов'язати військову частину та Головне управління Нацгвардії України прийняти рішення та здійснити нарахування та виплату одноразової грошової допомоги у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року у зв'язку зі смертю, членам його сім'ї відповідно до вимог Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Відповідно до постанови військово-лікарської комісії від 20 липня 2017 року вказано, що захворювання особи, яке призвело до смерті послугувало «Порушення мозкового кровообігу на тлі злоякісного новоутворення головного мозку», яке пов'язане із захистом Батьківщини. Відповідачі відмовили у наданні одноразової грошової допомоги у зв'язку зі смертю батька, чоловіка, сина, оскільки на дату смерті, позивач був виключений зі списків особового складу військової частини та звільнений у запас за станом здоров'я. Судом першої інстанції позов задоволено. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення про часткове задоволення позовних вимог.

Право на отримання одноразової грошової допомоги членами сім'ї померлого військовослужбовця не залежить від наявності в нього на момент смерті статусу військовослужбовця, а безпосередньо пов'язане з наявністю зв'язку між смертю особи та захворюванням, отриманим під час виконання ним обов'язків військової служби.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 820/3834/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107354321>

2.11. Про необхідність встановлення причинно-наслідкового зв'язку між смертю військовослужбовця та вчиненням ним кримінального або адміністративного правопорушення для вирішення питання про призначення одноразової грошової допомоги

Позивачі звернулися до окружного адміністративного суду з позовом до Міністерства оборони України, у якому просили визнати протиправним рішення засідання комісії Міністерства оборони України з розгляду питань пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум про відмову в призначенні їм одноразової грошової допомоги. Позивачі є батьками померлого ОСОБА_1, який на момент смерті був військовослужбовцем. Рішенням комісії відмовлено в призначенні батькам померлого одноразової грошової допомоги. Причина відмови: військовослужбовець на час смерті самовільно залишив частину (акт службового розслідування за фактом смерті), що є адміністративним правопорушенням (стаття 172-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та є кримінальним правопорушенням (стаття 407 Кримінального кодексу України). Командування військово-морських сил України у листі повідомило адвоката позивачів, що інформація стосовно рішень судових (компетентних) органів про вчинення особою кримінального або адміністративного правопорушення, за фактом самовільного залишення військової частини, відсутня. Суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково.

Зазначення в документах, що подаються на підтвердження причин та обставин смерті військовослужбовця, про вчинення військовослужбовцем кримінального або адміністративного правопорушення на час настання смерті не визначається як підстава для відмови у призначенні одноразової грошової допомоги, оскільки смерть військовослужбовця має бути наслідком вчинення військовослужбовцем кримінального або адміністративного правопорушення

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 11 квітня 2023 року у справі № 160/2379/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110187604>

2.12. Про право дитини загиблого військовослужбовця, яка народилася після його смерті, на отримання одноразової грошової допомоги

Позивачка, яка діє в інтересах малолітнього сина, звернулась до суду з позовом до Міністерства оборони України, про визнання протиправним та скасування рішення у частині відмови в призначенні одноразової грошової допомоги, як члену сім'ї загиблого військовослужбовця його сину, внаслідок загибелі (смерті) батька, пов'язаної із захистом Батьківщини та зобов'язання виплатити таку допомогу. З метою отримання сином загиблого військовослужбовця одноразової грошової допомоги, передбаченої пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України «Питання

деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28 лютого 2022 року № 168, позивачка зверталась із заявою до обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Відповідач відмовив у призначенні одноразової грошової допомоги, оскільки син військовослужбовця народився після його загибелі. Не погоджуючись із рішенням позивачка звернулася до суду з позовом. Суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково.

Висновок відповідача про те, що дитина загиблого військовослужбовця народилася після його смерті, а тому ця дитина не набула прав на отримання частки одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця, є помилковим, оскільки такий підхід до тлумачення законодавства не відповідатиме положенням Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також основним принципам охорони дитинства, а саме, рівності прав і свобод дітей, які визначені нормативно-правовими актами, незалежно від народження, або будь-яких інших обставин, а також міжнародним зобов'язанням держави згідно зі статтею 2 Конвенції про права дитини поважати і забезпечувати всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, без будь-якої дискримінації.

Отже, дитина загиблого військовослужбовця, у розумінні статті 16-1 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», належить до кола осіб, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю військовослужбовця.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 10 травня 2024 року у справі № 440/6725/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118962318>

2.13. Про визначення розміру одноразової грошової допомоги, що підлягає виплаті військовослужбовцю у зв'язку із встановленням вищої групи інвалідності

Позивач звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України, у якому просив визнати протиправними дії відповідача щодо незастосування вимог статті 16-2 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» при призначенні позивачу розміру одноразової грошової допомоги у разі встановлення інвалідності 2 групи. В обґрунтування заявлених позовних вимог позивач стверджував, що з 12 липня 2019 року йому встановлено 3 групу інвалідності у зв'язку із чим призначена та виплачена одноразова грошова допомога у розмірі 250-кратного розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня 2019 року. В подальшому, у зв'язку із встановленням позивачу 2 групи

інвалідності (з 23 січня 2020 року) йому призначено одноразову грошову допомогу у розмірі різниці між 300 та 250 кратним розміром прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб, на 1 січня календарного року, в якому вперше встановлено інвалідність (2019 рік), в сумі 96050 грн. Проте позивач вважав, що отримав одноразову грошову допомогу у зв'язку із встановленням 2 групи інвалідності не у повному обсязі, оскільки її розмір мав обчислюватися із 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня 2020 року. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

Однакове визначення розрахункової величини прожиткового мінімуму на момент первинного встановлення групи інвалідності та зміни групи інвалідності законодавець пов'язує з однією подією - первинне встановлення інвалідності. За такої правової конструкції, визначення вищої групи інвалідності при повторному (черговому) огляді не змінює розрахункову величину прожиткового мінімуму.

Отже, відповідачем правомірно нараховано та здійснено виплату одноразової грошової допомоги позивачу в розмірі 96 050 грн (одноразова грошова допомога за підвищене кратне число між третьою та другою групами інвалідності) з розрахунку 50-ти кратної різниці кількості прожиткових мінімумів між третьою та другою групами інвалідності та розміру прожиткового мінімуму на момент первинного встановлення інвалідності.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 08 травня 2024 року у справі № 240/17749/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118905284>

2.14. Про неможливість індексації одноразової грошової допомоги, виплаченої на підставі статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», і строк для її виплати

Позивач звернувся до суду з позовом до Міністерства оборони України, в якому просив стягнути суму, що складається з - 3% річних за несвоечасну виплату одноразової грошової допомоги, інфляційних втрат та моральної шкоди. Позивач вказував, що 09 лютого 2021 року на виконання рішень судів у справі № 640/6449/20 позивачу надійшли кошти, при цьому, рішення про відмову в призначенні та виплаті грошової допомоги було прийнято та оформлено протоколом від 05 грудня 2019 року Комісією Міністерства оборони України з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум. Таким чином, на думку позивача, прострочення виконання зобов'язання по призначенню одноразової грошової допомоги за період з 05 грудня 2019 року по 09 лютого 2021 року склало 432 дні. Позивач зазначив, що у зв'язку з несвоечасним виконанням судового рішення, він звернувся до Міністерства оборони України з проханням виплатити йому суму неодержаних

доходів, на що листом отримав відмову, що і зумовило його звернення до суду з даним позовом. Суди попередніх інстанцій позов задовольнили частково.

Одноразова грошова допомога, виплачена на підставі статті 16 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» не підлягає індексації, оскільки вказана допомога має разовий характер і не включена ані Законом України від 03 липня 1991 року №1282-XII «Про індексацію грошових доходів населення», ані Порядком проведення індексації грошових доходів населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1078, до виплат, які підлягають індексації.

Розпорядник бюджетних коштів приймає у місячний строк після надходження зазначених документів рішення про призначення одноразової грошової допомоги. При цьому, виплата одноразової грошової допомоги здійснюється в порядку черговості. Таким чином, законодавець не пов'язує строк прийняття рішення про призначення одноразової грошової допомоги зі строком її виплати.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 27 грудня 2022 року у справі № 640/14757/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108129527>

2.15. Про визначення розміру разової грошової допомоги до 5 травня у 2022 році

Позивач звернувся до суду з позовом до Головного управління Пенсійного фонду України, у якому просив визнати протиправною бездіяльність пенсійного органу щодо нарахування та виплати йому щорічної разової грошової допомоги до 5 травня за 2022 рік у розмірі восьми мінімальних пенсій за віком та зобов'язати відповідача нарахувати та виплатити йому вказану допомогу з урахуванням попередньо виплаченої суми допомоги. Позовні вимоги обгрунтовані посиланням на рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2020 року № 3-р/2020 (справа № 1-247/2018(3393/18), в якому зазначено, що щорічна разова грошова допомога до 5 травня є одним із засобів реалізації державою конституційного обов'язку щодо забезпечення соціального захисту осіб, які захищали Батьківщину, її суверенітет і територіальну цінність, та членів їх сімей, відтак відмова відповідача у нарахуванні та виплаті у 2022 році такої допомоги у розмірі 8 мінімальних пенсій за віком порушує право позивача на отримання її у розмірі, визначеному статтею 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Судами попередніх інстанцій позов задоволено.

Оскільки на час виплати особі у 2022 році щорічної разової грошової допомоги до 5 травня одночасно діяли положення статті 13 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни,

гарантії їх соціального захисту» і Порядку використання у 2022 році коштів державного бюджету, передбачених для виплати щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 07 травня 2022 року № 540 «Деякі питання виплати у 2022 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" і "Про жертви нацистських переслідувань"», які по-різному визначають розмір виплати щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, з огляду на положення частини третьої статті 7 КАС України, якою визначаються загальні засади пріоритетності законів над підзаконними актами, для визначення розміру разової грошової допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни у 2022 році слід застосовувати не Порядок № 540, а Закон № 3551-ХІІ, який має вищу юридичну силу та є спеціальним законом у цій сфері відносин.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 13 червня 2023 року у справі № 560/8064/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111536574>

3. Спори, пов'язані із захистом права військовослужбовців та членів їх сімей на житло

3.1. Про визнання незаконними пунктів 7, 8, 11 Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 728 «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян»

Позивач звернувся до суду з позовом до Кабінету Міністрів України, третя особа Міністерства оборони України, у якому просив визнати незаконними пункти 7, 8, 11, Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 року № 728 «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших осіб». Позивач, зокрема, вважав, що формула нарахування компенсації згідно пункту 8 Порядку суперечить нормам жилої площі наведеним в статтях 49, 66 Житлового кодексу України, статті 3 Закону України від 19 червня 1992 року № 2482-ХІІ «Про приватизацію державного житлового фонду» та в разі зменшує розмір компенсаційних виплат за належне житло для військовослужбовців, яке в разі отримання, не дасть можливості придбати житло для проживання сім'ї. Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

Слід відрізнити поняття норма жилої площі, виходячи з якої громадянам, які потребують поліпшення житлових умов надається житло та санітарна норма загальної площі, виходячи з якої надане житло приватизується.

У випадку приватизації військовослужбовцем наданого жилого приміщення, враховується норма передбачена статтею 3 Закону України від 19 червня 1992 року № 2482-XII «Про приватизацію державного житлового фонду», а в разі отримання компенсації підлягають застосуванню норми статей 47, 48 Житлового кодексу Української РСР та Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жила приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 2 вересня 2015 року № 728.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 січня 2021 року у справі № 826/26732/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94264459>

3.2. Про грошову компенсацію за належне для отримання жила приміщення військовослужбовцю, звільненому в запас у зв'язку із закінченням строку дії контракту

Позивач звернувся до суду з позовом, у якому просив зобов'язати житлову комісію та командування прикордонного загону регіонального управління Державної прикордонної служби України підготувати Список виплати грошової компенсації за належне для отримання жила приміщення у військовій частині прикордонного загону регіонального управління Державної прикордонної служби України) щодо нього та зобов'язати Адміністрацію Державної прикордонної служби України виплатити йому грошову компенсацію за належне йому для отримання жила приміщення. Листом житлова комісія прикордонного загону регіонального управління Державної прикордонної служби України повідомила позивача, про те, що Порядок визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жила приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2015 року № 728 на військовослужбовця запасу (позивача) не поширюється, оскільки його звільнено у запас у зв'язку із закінченням строку контракту. Судом першої інстанції позов задоволено частково. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог.

Держава взяла на себе обов'язок забезпечення військовослужбовців (військовослужбовців запасу) жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жила приміщення, зокрема, військовослужбовців, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, на підставах, у межах норм і відповідно до вимог,

встановлених Житловим Кодексом України, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовці, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та члени їх сімей мають право на отримання житла, а отже і на грошову компенсацію, в тому числі і у разі звільнення в запас чи відставку за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку із скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів, у разі неможливості їх використання на військовій службі, крім випадків, передбачених пунктом 30 Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2006 року № 1081.

У словосполученні «звільнення з військової служби у запас або у відставку за віком, станом здоров'я», що міститься у пункті 9 статті 12 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» такі умови як вік і стан здоров'я, відносяться виключно до поняття «звільнення у відставку», як варіанту (способу) звільнення з військової служби, і жодним чином не відноситься до поняття «звільнення у запас». У разі звільнення військовослужбовця в запас у зв'язку з закінченням строку дії контракту та наявністю у нього більше 20 років календарної вислуги за відсутності підстав для зняття його з обліку, наведених у пункті 30 Порядку № 1081, за такою особою зберігається право на перебування на обліку громадян, потребуючих поліпшення житлових умов, а отже і право на грошову компенсацію за належне їй для отримання жила приміщення відповідно до вимог пункту 9 статті 12 Закону № 2011-XII та Порядку визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жила приміщення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2015 року № 728.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 10 серпня 2022 року у справі № 260/764/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667599>

3.3. Про відсутність підстав для виключення квартири, наданої військовослужбовцю, з числа службових, у разі ініціювання цього питання колишнім членом сім'ї військовослужбовця

Позивачка звернулася до суду з позовом до регіонального управління Державної прикордонної служби України, в якому просила зобов'язати особу (військовослужбовця) звернутися до відповідача для надання їй, її доньці, спільному сину жилого приміщення для постійного проживання шляхом клопотання перед виконавчим комітетом міської ради про зняття статусу «службова» з квартири для подальшої приватизації (одна з позовних вимог). Суди попередніх

інстанцій відмовили у задоволенні позову. Позивачка не погодилась з відмовою, оскільки вважає, що спірна квартира передавалась у користування всім членам сім'ї, а тому факт розірвання шлюбу між нею та військовослужбовцем, не є підставою для відмови у задоволенні її заяви. Крім того, така відмова порушує її права та права її дітей, зокрема, на приватизацію житла. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

Колишні члени сім'ї військовослужбовця не мають права ініціювати питання про зняття статусу «службова» з квартири наданої військовослужбовцю оскільки наявність підстав для виключення квартири з числа службових вирішується на момент звернення за вирішенням такого питання, а не на момент надання військовослужбовцю службового житла. Ініціатором цього звернення може бути лише військовослужбовець, якому надано відповідне житло.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 лютого 2023 року у справі № 820/7/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109090160>

3.4. Про збереження попереднього часу перебування на квартирному обліку в разі переміщення особи по військовій службі, пов'язаного з переїздом до іншого гарнізону (в іншу місцевість)

Позивач звернувся до суду з позовом до військово-медичного клінічного центру, в якому просив визнати протиправним рішення житлової комісії військово-медичного клінічного центру про зміну дати зарахування на квартирний облік позивача. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що чинне законодавство передбачає збереження попереднього часу перебування на квартирному обліку у разі переміщення особи по військовій службі, пов'язаного з переїздом до іншого гарнізону (в іншу місцевість), проте при прийнятті оскаржуваного рішення відповідач не врахував цього та протиправно змінив дату зарахування позивача на квартирний облік. Підставою зміни дати зарахування позивача на квартирний облік стала зміна місця служби та реєстрації, оскільки в деяких місцях проходження служби (у період 2001-2008 років) реєстрація не змінювалася, були допущені порушення правил зарахування позивача на квартирний облік у Яворівському та Володимир-Волинському гарнізонах. При прийнятті такого рішення відповідач керувався положеннями Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 31 липня 2018 року № 380 (далі – Інструкція № 380). Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

Спірні правовідносини стосуються проходження військової служби позивачем у період з 2001 року по 2008 рік. А тому на спірні

правовідносини не розповсюджуються положення Інструкції № 380, що набрала чинності лише у 2018 році та прийнята відповідно до Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 року № 1081, який не передбачає для збереження попереднього часу перебування на обліку при переміщенні військовослужбовця такої умови, як реєстрація нового місця проживання не пізніше шести місяців після прибуття до нового місця проходження військової служби.

Застосування до правовідносин, які виникли у продовж 2001 - 2008 років положень Інструкції № 380 призводить до порушення житлових прав позивача, а саме щодо рівності в черговості забезпечення житлом або грошової компенсації військовослужбовців, які проходять службу, не змінюючи місця служби, та військовослужбовців, які внаслідок переміщення до іншого місця служби, втрачають при цьому час квартирного обліку за попереднім місцем служби.

Позивач не може позбавлятися прав, через те, що у майбутньому буде прийнято нормативно - правовий акт, який змінить правовідносини пов'язані з перебуванням на квартирному обліку та обмежить його право, в зв'язку з відсутністю реєстрації за новим місцем служби.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 20 березня 2024 року у справі № 380/916/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117799279>

II. Пенсійне забезпечення військовослужбовців

1. Спори, пов'язані із призначенням пенсій за вислугу років військовослужбовцям та переведенням на такий вид пенсії

1.1. Про реалізацію права особи на вибір пенсії у межах Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу, в якому просила визнати протиправним та скасувати рішення про перерахунок пенсії, прийняте на підставі заяви про призначення пенсії по інвалідності відповідно до вимог Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб». В обґрунтування заявлених позовних вимог позивач зазначив, що відповідач протиправно та безпідставно здійснив перерахунок пенсії, а не призначення пенсії, що є різними правовими процедурами, та до теперішнього часу пенсію по інвалідності позивачу не призначено. Суди попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

У випадку набуття особою одночасно права на різні види пенсії в межах Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (Закон № 2262-XII) призначається одна пенсія за її вибором. У разі набуття особою після призначення їй пенсії за Законом № 2262-XII іншого виду пенсії, визначеного цим Законом, така особа набуває право на переведення з одного виду пенсії на інший. При цьому, таке право реалізується особою поданням відповідної заяви до пенсійного органу. Рішення про переведення з одного виду пенсії на інший оформляється розпорядженням органу, що призначає пенсії.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 03 червня 2021 року у справі № 420/2134/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97393159>

1.2. Про призначення пенсій військовослужбовцям, які звільнені з військової служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України після 1 січня 2004 року

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу, у якому просила визнати протиправним рішення про відмову у призначенні пенсії за вислугу років відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Позивач 29 грудня 2004 року звільнений у запас за пунктом 63 пп. «г» (у зв'язку із скороченням штатів) згідно наказу командира військової частини у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України і зважаючи на досягнення 45-тирічного віку, маючи вислугу у Збройних Силах України більше 16 років, у червні 2016 року звернувся до відповідача із заявою про призначення пенсії на підставі Закону № 2262-XII. Відповідач відмовив позивачу у призначенні пенсії за вислугу років у зв'язку з тим, що особова справа позивача повернута кадровим центром Сухопутних Військ Збройних Сил України, куди її було направлено для складання розрахунку вислуги років військовослужбовця на пенсію, без реалізації у зв'язку з відсутністю необхідної для складання розрахунку вислуги. Судами попередніх інстанцій позов задоволено.

Верховний Суд з посиланням на правовий висновок викладений Верховним Судом України у постанові від 01 липня 2014 року у справі № 21-244а14, щодо застосування Закону України від 15 червня 2004 року № 1763-IV «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільнилися з військової служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їхніх сімей», зазначив, що правовідносини щодо пенсійного забезпечення виникають не в момент звернення за призначенням пенсії, а в момент виникнення права на її призначення, і колегія суддів не вбачає підстав від відступу від нього. Враховуючи те, що позивач звільнений із військової служби

на підставі пункту 11 статті 1 Закону № 1763-IV, і на момент звернення за призначенням пенсії досяг 45 років, у відповідача відсутні підстави щодо відмови у призначенні пенсії позивачу.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 08 квітня 2020 року у справі № 636/2645/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88676239>

1.3. Про особливості обчислення пенсії особам офіцерського складу, які були відряджені для роботи в органах державної влади

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу, у якому просила визнати протиправною бездіяльність відповідача в частині непроведення перерахунку пенсії позивачу обчисленої відповідно до статті 21 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», з урахуванням збільшення розміру посадового окладу грошового забезпечення військовослужбовців, які відряджалися до Державного космічного агентства України за довідкою, що видана цією установою. Відповідач зазначив, що довідка, видана Державним космічним агентством України, на підставі якої позивач просить провести перерахунок пенсії не може бути взята до уваги, адже: 1) вона видана не уповноваженим органом, відносно позивача, яким було призначено пенсію є Міністерство оборони; 2) вона не відповідає встановленій законодавством формі; 3) має інформаційний для позивача характер, а не видана для перерахунку пенсії згідно чинної постанови Кабінету Міністрів України. Судом першої інстанції позовні вимоги задоволено. Апеляційним судом рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

Для військовослужбовців відряджених для роботи в органах державної влади, які одержували заробітну плату в порядку і розмірах, встановлених для працівників цих органів та організацій, Законом України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» встановлено особливість обчислення пенсії, а саме: особам офіцерського складу, які були відряджені для роботи в органах державної влади та одержували заробітну плату в порядку і розмірах, встановлених для працівників цих органів та організацій, пенсії обчислюються виходячи з посадового окладу, встановленого за аналогічною посадою відповідно для осіб офіцерського складу. Тобто базою для обчислення і перерахунку пенсії є грошове забезпечення, встановлене за військовою (спеціальною) посадою, а не фактично отримуваний заробіток за місцем проходження служби.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 09 лютого 2023 року у справі № 825/2164/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108882281>

1.4. Про відсутність підстав для збереження індивідуального коефіцієнта заробітної плати при переведенні на пенсію, що призначається відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Позивач звернувся до суду з позовом до пенсійного органу, в якому просив зобов'язати відповідача зробити повний перерахунок його пенсії з 15 червня 2005 року відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», згідно зі статтями 43-44 та 21 цього Закону з індивідуальним коефіцієнтом заробітку - 1,4430, який був незаконно зменшений до 0,95867, що призвело до зниження пенсії позивача на 30%. У період до 15 червня 2005 року позивач отримував пенсію по інвалідності III групи відповідно до Закону України 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», яка була обчислена із застосуванням індивідуального коефіцієнту заробітної плати 1,44230. На підставі заяви позивача, пенсійним органом здійснено переведення позивача на пенсію по III групі інвалідності внаслідок поранення, отриманого при виконанні обов'язків військової служби відповідно до Закону № 2262-XII з 15 червня 2005 року з врахуванням статті 45 Закону № 1058-IV, при цьому враховано заробіток позивача з 01 липня 2003 року по 31 травня 2005 року і при обрахуванні пенсії коефіцієнт заробітної плати почав складати 0,95867. Відповідач вважав, що індивідуальний коефіцієнт є змінним показником при кожному перерахунку, оскільки залежить від заробітної плати, зокрема отриманої після виходу на пенсію. Позивач, посилаючись на постанову Верховного Суду України від 29 листопада 2016 року у справі №133/476/15-а, зазначав, що показник середньої заробітної плати має бути незмінним, таким, як він був на час призначення пенсії. Також вказав, що зниження індивідуального коефіцієнту заробітку пенсіонера при наступних перерахунках пенсії не передбачено Законом № 1058-IV. Судами попередніх інстанцій позовні вимоги задоволено.

Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» не передбачали врахування під час призначення та обчислення пенсій індивідуальних коефіцієнтів заробітної плати, як того вимагає позивач. Натомість, цей показник передбачений Законом України 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та враховувався пенсійним органом для обрахунку

розміру пенсії позивача, коли той отримував пенсію по інвалідності за цим Законом.

Таким чином, оскільки умови і порядок пенсійного забезпечення визначаються Законом України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», за яким позивач виявив бажання отримувати пенсію по інвалідності, його позовні вимоги щодо проведення перерахунків пенсії з 15 червня 2005 року з врахуванням індивідуального коефіцієнта заробітку - 1,4430 не ґрунтуються вимогах пенсійного законодавства, а тому не підлягають задоволенню.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 19 липня 2023 року у справі № 742/3788/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112298516>

1.5. Про зарахування до вислуги років на пільгових умовах (один місяць служби за три місяці) часу проходження військової служби для визначення розміру пенсії, а не для її призначення

Позивачка звернулась до суду з позовом до Адміністрації Державної прикордонної служби України, треті особи - Головне управління Пенсійного фонду України, прикордонний загін (військова частина) Державної прикордонної служби України, у якому просила визнати протиправними дії про відмову в оформленні та направленні документів до Головного управління Пенсійного фонду України для призначення їй пенсії за вислугу років. Позивачку звільнено з військової служби у запас Збройних Сил України 19 липня 2022 року. На день звільнення вислуга років позивачки становила: календарна - 20 років 10 місяців 12 днів, пільгова - 05 років 03 місяці 15 днів. Позивачка звернулась до відповідача з заявою щодо підготовки та направлення до Головного управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області подання про призначення пенсії за вислугу років на підставі пункту «а» статті 12 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Відповідач відмовив позивачці у підготовці та поданні необхідних документів, оскільки відсутня вислуга років у календарному обчисленні, яка необхідна для набуття права на пенсію. Відмова мотивована посиланням на пункт 3 постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 року № 393 «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб», зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 119, згідно з яким на пільгових умовах зараховується вислуга років для визначення розміру пенсії. Судами попередніх інстанцій позовні вимоги задоволено.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 119 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 року № 393» усунуто розбіжності між Законом України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та Постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 року № 393 «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам, які мають право на пенсію відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», крім військовослужбовців строкової служби і членів їх сімей та прирівняних до них осіб», щодо врахування пільгової вислуги років для призначення пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Виходячи з положень статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та пунктів 1 та 2-1 Постанови № 393 календарна вислуга застосовується для призначення пенсії за вислугу років, а пункт 3 Постанови № 393 визначає, що певні періоди, зокрема час проходження служби на заставах, постах, у комендатурах, відділеннях КПП, маневрових групах зі змінними заставами, на кораблях і катерах, що несуть службу по охороні державного кордону України, інших підрозділах Державної прикордонної служби за Переліком, затверджуваним Адміністрацією Державної прикордонної служби України, підлягають пільговому обчисленню для визначення розміру пенсії особам, зазначеним в абзаці першому пункту 1 цієї постанови.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 07 вересня 2023 року у справі № 560/9478/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113332212>

1.6. Про врахування індексації у складі грошового забезпечення військовослужбовців для розрахунку пенсії за вислугу років

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу в якому просила визнати протиправними дії щодо нарахування та виплаті пенсії по інвалідності з 14 червня 2016 року без урахування грошової допомоги на оздоровлення, індексації, одноразової грошової допомоги при звільненні в розмірах зазначених у довідці військової частини. Позовні вимоги обґрунтовано протиправністю не включення відповідачем при нарахуванні пенсії позивачу додаткових видів грошового забезпечення, таких як індексація, грошова допомога на оздоровлення, а також одноразова грошова допомога при звільненні, хоча позивач отримував їх за останні 24 місяця перед звільненням та з них утримувався єдиний внесок

на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Відповідач мотивував свої дії тим, що у постанові Кабінету Міністрів України від 09 березня 2006 року № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів», наведено вичерпний перелік додаткових видів оплати праці, серед яких відсутні ті складові, які позивач просить врахувати для обчислення пенсії. Судами попередніх інстанцій позов задоволено.

Вирішуючи спір у частині, що стосується вимог про перерахунок та виплату пенсії з урахуванням індексації Верховний Суд дійшов висновку, що індексація грошового забезпечення має систематичний (щомісячний) характер, а правова природа індексації полягає в підтриманні купівельної спроможності рівня заробітної плати (грошового забезпечення) унаслідок її знецінення через подорожчання споживчих товарів і послуг. Тому вона має враховуватися у складі грошового забезпечення військовослужбовців для розрахунку пенсії за вислугу років, що забезпечує дотримання пенсійних прав осіб, звільнених із військової служби, як складової конституційного права на соціальний захист. В іншому разі неврахування індексації при обрахунку пенсії за вислугу років призвело б до застосування для визначення розміру пенсії знеціненого грошового забезпечення.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 03 квітня 2019 року у справі № 638/9697/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80930914>

1.7. Про неможливість обчислення розміру пенсії особам, які проходили військову службу у військових частинах, що були розміщені за кордоном, із заробітку з урахуванням частини заробітної плати, отриманої в іноземній валюті

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу у якому просила визнати незаконними дії відповідача щодо відмови в перерахунку пенсії з урахуванням періоду проходження військової служби в Монгольській народній республіці з 1980 року по 1986 рік та нарахуванням доходу в рублях та монгольських тугриках. Відповідач відмовив позивачу у включенні до розрахунку середньомісячного заробітку для обчислення розміру пенсії заробіток в тугриках, який отримувався в період проходження військової служби в Монгольській народній республіці, оскільки відсутня інформація про збір на обов'язкове державне соціальне страхування. Судами попередніх інстанцій позовні вимоги задоволено.

Законодавством не передбачено права особи, яка проходила військову службу за кордоном у військовій частині колишнього СРСР,

на обчислення розміру пенсій із заробітку з урахуванням частини заробітної плати, отриманої в іноземній валюті.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 15 січня 2021 року у справі № 495/1416/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94171728>

1.8. Про збереження за громадянами України, які є військовими пенсіонерами і мають підписані контракти на проходження військової служби під час особливого періоду, гарантій щодо виплати пенсій

Особа звернулась до суду з позовом про визнання незаконними дій і бездіяльності пенсійного органу щодо стягнення нарахованої і виплаченої їй за період з березня 2015 року по січень 2017 року щомісячної додаткової пенсії за шкоду заподіяну здоров'ю, яка передбачена статтями 39 і 51 Закону України від 19 жовтня 2016 року №385 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», скасування рішення відповідача про стягнення сум пенсії виплачених надміру та припинення виплати зазначеної вище пенсії. Відповідач обгрунтував своє рішення тим, що 15 жовтня 2016 року позивач уклав контракт про проходження військової служби в Збройних Силах України. Підставою для продовження виплати пенсій особам, в період проходження ними військової служби є наявність контракту з інформацією, що підтверджує вищезазначений факт. Оскільки в новому контракті позивача відсутня інформація щодо умов прийняття його на військову службу, визначених частиною третьою статті 2 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», виплата пенсії позивачу з 01 листопада 2016 року підлягає зупиненню. Судами попередніх інстанцій позов задоволено частково.

За громадянами України, які є військовими пенсіонерами і мають підписані контракти на проходження військової служби під час особливого періоду, зберігаються гарантії щодо виплати пенсій, передбачені положенням частини третьої статті 2 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

З березня 2015 року позивач як пенсіонер з числа військовослужбовців повторно призваний на військову службу і безперервно проходив службу у зв'язку з мобілізацією, а в подальшому на підставі контрактів на особливий період, строк яких не перевищував шість місяців, що в силу приписів частини третьої статті 2 Закону № 2262-XII виключає можливість припинення виплати пенсії.

За таких обставин проходження військової служби в силу приписів частини третьої статті 2 Закону № 2262-XII не створює підстав для припинення виплати раніше призначеної пенсії та її індексації, а відтак не

може бути підставою для повернення виплачених за цей період сум пенсій та індексації.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 30 серпня 2022 року у справі № 734/107/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105973682>

2. Спори, пов'язані з перерахунком пенсії військовослужбовцям

2.1. Про розмір надбавки за особливості проходження служби та премії, що зазначаються в довідках про грошове забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовців, які видаються на виконання рішення суду

Особа звернулась в суд з позовом до обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки про визнання протиправними дій щодо зменшення в довідках про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії (станом на 01 січня 2020 року, 01 січня 2021 року, від 01 січня 2022 року), складених на виконання судового рішення, розміру надбавки за особливості проходження служби з 65% до 1% та премії з 35% до 10%. В обґрунтування своїх вимог позивач зазначив, що розміри окремих складових забезпечення, що зазначені у вказаних довідках не відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» та Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністра оборони України від 07 червня 2018 року № 260. Позивач вважав, що відповідачем протиправно зменшено розмір відсоткового значення таких складових, як надбавка за особливості проходження служби (вказано 1% замість 65%) та премія (вказано 10% замість 35%). Відповідач аргументував свою позицію тим, що надбавка за особливості проходження служби військовослужбовцями та премія мають тимчасовий характер, а їх виплата дозволена за наявності підстав та тільки у межах асигнувань, затверджених на грошове забезпечення для утримання військовослужбовців. Справа була розглянута КАС ВС як зразкова.

Надбавка за особливості проходження служби та премія у довідках про розмір грошового забезпечення станом на 01 січня 2020 року, 01 січня 2021 року, 01 січня 2022 року, які видаються особам, пенсію яким призначено відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» на виконання рішення суду, у справах щодо визначення розміру посадового окладу та окладу за військове звання, які обчислені шляхом множення відповідних коефіцієнтів, зазначених у Постанові № 704, на 50% розміру мінімальної заробітної плати, установленого законом на 1 січня відповідного року, зазначаються у середніх розмірах, що фактично

виплачені за місяць, у якому виникло право на перерахунок пенсії за відповідною посадою (посадами) у тому державному органі, звідки особа звільнилася на пенсію.

Детальніше з текстом рішення КАС ВС від 05 березня 2024 року у справі № 380/19324/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117451674>

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 23 травня 2024 року у справі № 380/19324/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119454173>

2.2. Про застосування прожиткового мінімуму як розрахункової величини для визначення розміру посадових окладів осіб, яким призначена пенсія відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Особа звернулася в суд з позовом до обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки про визнання протиправними дій щодо відмови у підготовці і наданні до пенсійного органу оновленої довідки про розмір грошового забезпечення станом на 01 січня 2021 року. В обґрунтування своїх вимог позивач зазначив, що звернувся до відповідача із заявою про оформлення та направлення до пенсійного органу нової довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку його пенсії відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» станом на 01 січня 2021 року з обов'язковим зазначенням в ній відомостей про розміри посадового окладу та окладу за військовим званням, визначених шляхом множення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01 січня 2021 року, на відповідний тарифний коефіцієнт. Однак, відповідач повідомив про відсутність підстав для оформлення нової довідки, що, на переконання позивача, порушило його право на належне соціальне забезпечення. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позовних вимог.

З 1 січня 2020 року положення пункту 4 постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» в частині визначення розрахунковою величиною для визначення посадових окладів, розрахованих згідно з цією Постановою прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня 2018 року не відповідає правовим актам вищої юридичної сили, згідно із якими прожитковий мінімум як базовий державний стандарт був змінений на відповідний рік у тому числі як розрахункова величина для визначення посадових окладів, заробітної плати, грошового забезпечення працівників державних органів;

Через зростання прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, зокрема, згідно із Законом України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX «Про Державний бюджет України на 2021 рік», у осіб з числа військовослужбовців виникло право на отримання довідки про розміри грошового забезпечення для перерахунку пенсії за формою, що передбачена додатком 2 до Порядку проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262-XII, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45, з урахуванням оновлених даних про розмір посадового окладу та окладу за військовим (спеціальним) званням, які визначаються шляхом застосування пункту 4 постанови № 704 із використанням для їх визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року (через його збільшення на відповідний рік). Встановлене положеннями пункту 3 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 06 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» обмеження щодо застосування мінімальної заробітної плати як розрахункової величини для визначення посадових окладів, розрахованих згідно з постановою № 704 жодним чином не впливає на спірні правовідносини, оскільки такою розрахунковою величиною є, прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений законом на 1 січня календарного року. Розмір мінімальної заробітної плати не є розрахунковою величиною для визначення посадових окладів, а застосований з іншою метою - для визначення мінімальної величини, яка враховується як складова при визначенні розмірів посадових окладів та окладів за військовим (спеціальним) званням.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 02 серпня 2022 року у справі № 440/6017/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105564668>

2.3. Про відсутність підстав для включення винагороди за участь в антитерористичній операції до складу грошового забезпечення, з якого обчислюється пенсія для її перерахунку

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу визнати протиправними дії щодо відмови у перерахунку і виплаті пенсії з урахуванням у складі грошового забезпечення, з якого призначається пенсія, фактично отриманих сум щомісячної додаткової грошової винагороди, винагороди за безпосередню участь у воєнних конфліктах, в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації чи в антитерористичній операції, грошової допомоги для оздоровлення, одноразової премії та інших виплат,

з яких сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за період з березня 2018 року по квітень 2019 року згідно довідки військової частини. Відповідач відмовив позивачу у перерахунку пенсії, вказавши, що виплати, про які зазначав у заяві позивач, не входять до складу грошового забезпечення і тому включатися при обчисленні пенсії не можуть. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позову відмовлено.

Вирішуючи питання чи відповідає грошова винагорода за участь в антитерористичній операції ознакам щомісячного додаткового грошового забезпечення Верховний Суд зазначив, що така винагорода є додатковою виплатою військовослужбовцям, яких залучено до участі у ній. При цьому, виплата винагороди залежить від певних умов та лише в означений період, а також під час безперервного перебування на стаціонарному лікуванні після отриманих у такий період поранень (контузії, травми, каліцтва). Тобто, така виплата не є постійною і не має систематичного характеру, а її розмір залежить як від днів участі в антитерористичній операції, так і від виконаних завдань, що визначається наказом командира.

За таких обставин, винагорода за участь в антитерористичній операції не є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення, який є складовим елементом грошового забезпечення, з якого обчислюється пенсія, відповідно до статті 43 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 02 червня 2021 року у справі № 240/11441/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97357218>

2.4. Про відсутність підстав для застосування встановленого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2012 року № 355 підвищення до пенсії військовослужбовцям у зв'язку з прийняттям Кабінетом Міністрів України постанови від 30 серпня 2017 року № 704, якою встановлено нові складові грошового забезпечення

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу, у якому просила визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо проведення йому перерахунку загального розміру пенсійних виплат шляхом зменшення із 01 січня 2018 року загальної суми пенсійних виплат на розмір підвищення до пенсії, передбаченого постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2012 року № 355 «Про збільшення розмірів пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі - Постанова № 355). Позовні вимоги обґрунтовувані тим, що позивачу при перерахунку пенсії відповідно до постанови

Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсії особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» (далі - Постанова № 103) протиправно припинено виплату підвищення до пенсії, передбачену Постановою № 355. Судом першої інстанції позов задоволено частково. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення - про відмову у задоволенні позову.

Постановою № 355 встановлено відсоткове підвищення розміру пенсій та не змінено розміру одного з видів грошового забезпечення для відповідних категорій громадян, які мають право на пенсію за Законом № 2262-XII, і не введено нових видів грошового забезпечення.

Застосування підвищення до пенсії, передбаченого Постановою № 355 не може застосовуватись до грошового забезпечення іншого, ніж встановлене постановою Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 07 листопада 2007 року № 1294, яка втратила чинність та вичерпала себе фактом застосування відповідно до Постанови № 103, а тому відсутні підстави для проведення підвищення пенсії за Постановою № 355 в контексті перерахунку такої із застосуванням розмірів складових грошового забезпечення визначених постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб».

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 17 червня 2021 року у справі № 1340/5239/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97735758>

2.5. Про протиправність обмеження максимальним розміром пенсії військовослужбовця при здійсненні її перерахунку

Особа звернулась до суд з позовом до пенсійного органу у якому просила визнати протиправними дії щодо обмеження максимальним розміром в десять прожиткових мінімумів, встановлених для осіб, які втратили працездатність пенсії призначеної позивачу відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби». Відповідач, мотивуючи свою відмову у виплаті пенсії позивачу без обмеження її максимальним розміром, вважав, що для цього не має законодавчих підстав. Судом першої інстанції позов задоволено. Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нову постанову, якою відмовив у задоволенні позовних вимог.

Обмеження граничного розміру пенсії, призначеної на підставі Закону № 2262-XII, введено в дію Законом України від 08 липня 2011 року

№ 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого реформування пенсійної системи» (далі - Закон № 3668-VI).

Тобто, положення частини сьомої статті 43 Закону № 2262-XII та положення частини першої статті 2 Закону № 3668-VI (у частині поширення її дії на Закон № 2262-XII), прийняті одночасно для регулювання одних і тих самих правовідносин (обмеження максимальним розміром пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262-XII) та є однаковими за змістом. Рішенням Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016 визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини сьомої статті 43 Закону № 2262-XII.

У постанові від 13 лютого 2019 року Великої Палати Верховного Суду у зразковій справі № 822/524/18 зроблено висновок, що у випадку існування неоднозначного або множинного тлумачення прав та обов'язків особи в національному законодавстві, наявність у національному законодавстві правових «прогалин» щодо захисту прав людини та основних свобод, зокрема, у сфері пенсійного забезпечення, органи державної влади зобов'язані застосувати підхід, який був би найбільш сприятливим для особи.

Таким чином, застосуванню підлягають норми Закону № 2262-XII з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016, а не норми Закону № 3668-VI.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 липня 2022 року у справі № 580/3451/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105422836>

2.6. Про порядок виплати з 1 січня 2020 року пенсій військовослужбовців після скасування в судовому порядку пунктів 1, 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103, якими було змінено умови і норми пенсійного забезпечення військовослужбовців

Особа звернулась до суду з позовом до Кабінету Міністрів України про визнання незаконним і скасування, як такого, що суперечить актам цивільного законодавства і порушує його цивільні права і інтереси підпункту 1 пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1088 «Деякі питання виплати пенсії окремим категоріям громадян» (далі - постанова № 1088). Позовні вимоги обґрунтовані тим, що з 01 березня 2018 року пенсія за вислугу років виплачується позивачу на умовах, в порядку і розмірі, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» (далі – постанова № 103) у обмеженому (заниженому) розмірі, оскільки після набрання чинності рішенням суду у адміністративній справі № 826/3858/18, про протиправність та нечинність пунктів 1, 2 та змін до пункту 5 і додатку 2 Порядку

проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військ служби, та деяких інших осіб», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2008 року № 45 порядок проведення перерахунку пенсії з 01 березня 2018 року, особам звільненим з військової служби, Кабінетом Міністрів України не визначений. Судами попередніх інстанцій позовні вимоги задоволені частково.

Зміна умов чи норм пенсійного забезпечення (зокрема, визначення видів грошового забезпечення для перерахунку пенсій) підзаконними нормативно-правовими актами є порушенням закону.

Водночас, підпунктом 1 пункту 1 постанови № 1088 встановлено порядок виплати з 01 січня 2020 року вже перерахованих пенсій з 01 січня 2018 року, виходячи лише з урахуванням розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, відсоткової надбавки за вислугу років за відповідною або аналогічною посадою, яку особа займала на дату звільнення із служби, а не визначено підставу для перерахунку таких пенсій та складові грошового забезпечення для відповідного перерахунку пенсій. Тобто, в цьому випадку мова йде про врахування для перерахунку пенсії трьох складових грошового забезпечення, а саме – розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, відсоткової надбавки за вислугу років за відповідною або аналогічною посадою, яку особа займала на дату звільнення із служби вже перерахованих з 01 січня 2018 року при виплаті у 2020 році пенсій за період до скасування у судовому порядку пунктів 1, 2 постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб», коли вказані норми діяли та підлягали застосуванню суб'єктами владних повноважень.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 18 травня 2022 року у справі № 640/19528/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104361427>

2.7. Про надання пенсійному органу довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії, призначеної військовослужбовцю

Особа звернулася до суду з позовними вимогами про визнання протиправними дій: 1) міського військового комісаріату щодо надання довідки про розмір грошового забезпечення позивача з 01 січня 2018 року, до складу якої не увійшли додаткові види грошового забезпечення (надбавки та премія) та 2) пенсійного органу щодо неврахування при перерахунку пенсії позивачу з 01 січня 2018 року додаткових видів грошового забезпечення. Судами попередніх інстанцій позов задоволено частково. Вирішуючи спір в частині вимог до пенсійного органу про визнання

протиправними дій щодо проведення перерахунку пенсії та зобов'язання нарахувати і виплачувати позивачу пенсію з урахуванням додаткових видів грошового забезпечення, суди відмовили у задоволенні таких вимог у зв'язку із їх передчасністю, оскільки нова довідка із додатковими видами грошового забезпечення від військового комісаріату ще не надходила.

Органи Пенсійного Фонду України не наділені повноваженнями самостійно визначати розмір пенсії, а здійснюють її нарахування на підставі наданих їм іншими органами довідок про розмір грошового забезпечення, і розмір пенсійних виплат залежить від розміру складових грошового забезпечення, зазначених у таких довідках. Без наявності довідки про розмір грошового забезпечення пенсійний орган не може зробити перерахунок раніше призначених пенсій.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 травня 2022 року у справі № 320/6485/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104466832>

2.8. Про визначення тарифного розряду військовослужбовця при видачі довідки про складові грошового забезпечення військовослужбовця для перерахунку пенсії

Позивач звернувся до суду з позовом до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, у якому просив визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо відмови у підготовці та наданні до пенсійного органу оновленої довідки про розмір грошового забезпечення станом на 1 березня 2018 року, відповідно до вимог статті 43 і 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», положень Постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», із обов'язковим зазначенням посадового окладу за 48 тарифним розрядом, для здійснення обчислення та перерахунку з 1 січня 2018 року основного розміру пенсії позивача (одна з позовних вимог). 1 березня 2018 року набула чинності Постанова № 704, якою збільшено грошове забезпечення військовослужбовців та затверджено тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів посадових окладів військовослужбовців з числа рядового, сержантського і старшинського складу, офіцерського складу та начальницького складу. На виконання Постанови Кабінету Міністрів України «Про перерахунок пенсії особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» від 21 лютого 2018 року № 103 виготовлено та направлено відповідачу довідку про розмір грошового забезпечення позивача, згідно з якою його посадовий оклад становить 3950 грн, що відповідає тарифному розряду 16, водночас, позивач стверджує, що тарифний розряд за його посадою має складати 48, тарифний коефіцієнт 4,8, а оклад - 8460 гривень. Судом першої інстанції позовні

вимоги задоволено. Апеляційним судом рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

У випадку, коли положеннями Постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» та додатку 11 до наказу Міністерства оборони України 1 березня 2018 року № 90 «Про встановлення тарифних розрядів за посадами осіб офіцерського складу Збройних Сил України» передбачено конкретні посади військовослужбовців, відповідні цій посаді тарифні розряди та коефіцієнти, то при видачі довідки про складові грошового забезпечення військовослужбовця, передбаченого Постановою № 704, тарифний розряд повинен визначатися в залежності від конкретної посади військовослужбовця, а не від розміру посадового окладу, який визначався за законодавством, яке діяло до запровадження нового правового регулювання Постановою № 704 та Наказом Міністерства оборони України № 90.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 31 серпня 2023 року у справі № 400/4063/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113155922>

2.9. Про непоширення поетапності виплати підвищених пенсій, що передбачена постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103, на виплату підвищень або надбавок до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни

Особа звернулась до суду з позовом до пенсійного органу про визнання протиправними дій відповідача при проведенні перерахунку пенсії з 01 січня 2018 року, на виконання постанови Кабінету Міністрів України № 103 від 21 лютого 2018 року «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» щодо зменшення до 50% розміру доплат, передбачених законодавством, як особі з інвалідністю внаслідок війни (одна з позовних вимог). Позивач вважав, що при перерахунку йому пенсії відповідач безпідставно розповсюдив поетапність виплати пенсії, передбачену Постановою № 103, на виплату підвищень або надбавок до пенсії, які мали виплачуватися в повному обсязі без жодних обмежень. Судами попередніх інстанцій позов задоволено.

Постановою Кабінету Міністрів України № 103 від 21 лютого 2018 року «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» врегульовано поетапність виплати підвищення пенсії на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких

інших осіб», та вона не поширюється на збільшення розміру пенсії інвалідам війни на 25 відсотків, підвищення пенсії інвалідам війни II групи - у розмірі 40 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність та щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття інваліду війни II групи у сумі 50,00 грн.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 11 липня 2022 року у справі № 300/258/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105203347>

2.10. Про протиправність обмеження максимального розміру пенсії військовослужбовця при проведенні індексації цієї пенсії відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році»

Позивач звернувся до суду з позовом до пенсійного органу, у якому просив визнати протиправними дії відповідача щодо застосування обмеження максимальним розміром нарахованої позивачу пенсії з 01 березня 2023 року. При проведенні перерахунку пенсії відповідач провів індексацію пенсії, розмір якої визначив в сумі 1500,00 грн. Відповідач керувався приписами пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» (далі – постанова № 168) яким передбачено, що з 1 березня 2023 року розміри пенсій, призначених відповідно до статей 13, 21 і 36 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (без урахування надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації пенсії, доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, щомісячної доплати до пенсії, адресної допомоги до пенсійної виплати та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством) з урахуванням розміру підвищення пенсій відповідно до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2022 року № 118 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році» військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за зазначеним Законом (крім військовослужбовців строкової служби), та членам їх сімей і строк призначення яких до 31 грудня 2022 року включно, підвищуються на коефіцієнт збільшення, установлений пунктом 1 цієї Постанови, з урахуванням положень, передбачених пунктом 10 цієї Постанови, у межах максимального розміру пенсії, визначеного законом. Позивач вважав, що при перерахунку пенсії відповідач протиправно обмежив її розмір не врахувавши раніше нараховану індексацію. Судами попередніх інстанцій у задоволенні позовних вимог було відмовлено.

У спірних відносинах положення Постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» суперечить приписам Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» з урахуванням рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016, які є спеціальними у спірних правовідносинах, а тому підлягають застосуванню відповідачем і судом. Оскільки визнано неконституційними положення частини сьомої статті 43 Закону № 2262-XII, якою передбачено обмеження пенсії максимальним розміром, та відсутність правових підстав для застосування до спірних відносин положень Закону України від 08 липня 2011 року № 3668-VI «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», то дії відповідача щодо обмеження пенсії позивача максимальним розміром, у зв'язку із застосуванням Постанови № 168, є протиправними. Отже, при проведенні перерахунку пенсії позивача з 01 березня 2023 року пенсійним органом протиправно не виплачено індексацію пенсії відповідно до Постанови № 168.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 25 січня 2024 року у справі № 300/2754/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116553069>

2.11. Про правомірність встановлення Кабінетом Міністрів України верхньої межі розміру індексації пенсії у граничному розмірі 1500,00 грн в умовах дії воєнного стану

Позивач звернувся до суду з позовом до пенсійного органу, у якому просив визнати протиправними дії відповідача щодо застосування з 1 березня 2003 року обмеження граничного розміру збільшення його пенсії в результаті її перерахунку, передбаченого пунктом 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році», шляхом її збільшення за рахунок застосування коефіцієнта збільшення у розмірі 1,197, розміром 1500,00 грн. Позивачу на виконання зазначеного положення Постанови № 168 з 1 березня 2003 року основний розмір пенсії проіндексовано з урахуванням коефіцієнта збільшення 1,197. В результаті такого перерахунку пенсії позивача з вказаної дати розмір підвищення на коефіцієнт збільшення (1,197) зафіксовано в межах граничного розміру збільшення, встановленого абзацом 2 пункту 10 постанови № 168 у розмірі 1500,00 грн. На звернення позивача щодо здійснення перерахунку пенсії без обмеження розміру збільшення пенсії, отриманого в результаті перерахунку, максимальним (граничним) розміром 1500,00 грн., відповідач повідомив,

що нарахована позивачу індексація і розмір пенсії відповідають нормам чинного законодавства. Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.

В абзаці третьому пункті 10 постанови від 24 лютого 2023 року № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році» Кабінет Міністрів України визначив верхню межу розміру індексації пенсії у граничному розмірі 1500,00 грн, яку не може перевищувати сума індексації (підвищення) у разі здійснення перерахунку пенсії на виконання пункту 2 цієї постанови.

Вказане обмеження верхньої межі індексації здійснюється для того, щоб збалансувати потреби та захистити якомога більшу кількість громадян через інструмент індексації, передусім тих громадян, пенсії яких є дуже низькими, і з іншого боку, щоб збалансувати фінансовий ресурс для проведення індексації для широких категорій осіб та утримати зростання нерівності між розміром пенсії громадян, а також з урахуванням того, що в умовах дії воєнного стану видатки в першу чергу спрямовуються на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Отже, підвищення розміру пенсії в порядку, передбаченому пунктом 2 постанови № 168 із застосуванням обмеження верхньої межі індексації, відповідає частині другій статті 42 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», оскільки у своїй сукупності він не є меншим за мінімальний розмір збільшення, визначеного абзацом другим частини другої статті 42 цього Закону.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 07 червня 2024 року у справі № 420/25804/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119594091>

2.12. Про строк звернення до суду з позовом про оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії на підставі статті 63 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»

Особа звернулась до суду з позовом до Адміністрації Державної прикордонної служби України, в якому просила визнати протиправними дії щодо відмови їй у підготовці та наданні до пенсійного органу довідок про розмір грошового забезпечення позивача станом на січень 2020 року, січень 2021 року, січень 2022 року, із розрахунком посадового окладу, окладу за військовим званням та всіх інших видів грошового забезпечення, які обчислюються з урахуванням розміру посадового окладу та окладу за військовим (спеціальним) званням,

із застосуванням розрахункової величини - прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 01 січня 2020 року, 01 січня 2021 року, 01 січня 2022 року, для перерахунку основного розміру пенсії позивача з 01 лютого 2020 року, 01 лютого 2021 року, 01 лютого 2022 року відповідно (одна з позовних вимог). Суди попередніх інстанцій залишили позовну заяву без розгляду. Суди попередніх інстанцій керувались тим, що позивач повинен був дізнатися про порушення свого права на перерахунок пенсії, у тому числі й відсутності сформованої довідки як складової в алгоритмі перерахунку, визначеного Порядком проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», 1 січня відповідного року (01 січня 2020 року, 01 січня 2021 року та 01 січня 2022 року), проте звернувся до суду лише 25 січня 2023 року, тобто поза межами строку, встановленого частиною другою статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України.

До правовідносин щодо оскарження неправомірних дій чи бездіяльності уповноважених на те суб'єктів владних повноважень щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення для перерахунку пенсії військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за Законом України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», та членам їх сімей, не підлягає застосуванню встановлений частиною другою статті 122 Кодексу адміністративного судочинства України шестимісячний строк звернення до адміністративного суду.

Застосування вказаного строку звернення до адміністративного суду унеможливить реалізацію права, передбаченого статтею 63 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», на перерахунок пенсії у зв'язку зі зміною видів грошового забезпечення з урахуванням норм частини третьої статті 51 цього Закону щодо перерахунку пенсій із дати виникнення права на нього без обмеження строком у разі непроведення перерахунку з вини державних органів, які видають довідки для перерахунку пенсії.

Детальніше з текстом постанови КАС ВС від 12 грудня 2023 року у справі № 380/1907/23 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115630129>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у спрах щодо соціального захисту і пенсійного забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 2019 року по червень 2024 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду. Київ, 2024. – 50 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://wa.me/supremecourt_ua)

 so.supreme.court.gov.ua